

Till Länsstyrelsen i Södermanlands län
Att: Trine Haugset
611 86 Nyköping

Yttrande över förslag till beslut angående Askholmens naturreservat i Eskilstuna kommun.

Vi noterar med tillfredsställelse att det värdefulla området Askholmen nu föreslås få ett effektivt skydd. Som remisstexten anger har de värdefulla lövskogsmiljöerna här uppmärksammats sedan 1960-talet. Särskilda inventeringar på 1980- och 1990-talet har bekräftat de höga naturvärdena, vilka vi helt instämmer i. Det föreslagna naturreservatet ligger i en värdestrakt för ädellövskog som utpekats i den nationella skogsstrategin och där Sverige har ett internationellt ansvar. I denna ädellövstrakt, det inre Mälardalen, ligger också Ridö-Sundbyholmsarkipelagen, ett naturreservat som diskuterats mycket de senaste åren bland annat p.g.a. Sveaskogs ambitioner att göra detta till en av sina ekoparker. Såväl Askholmen som Ridö-Sundbyholmsarkipelagen är också Natura 2000-områden.

Inför ekoparksbildandet bedrev ett antal ideella naturvårdsorganisationer ett intensivt studiearbete och arbetade fram en gemensam ekologisk målbild för arkipelagen (se bilagan nedan). Denna målbild utgick från den evolutionsbiologiska bakgrunden samt de moderna naturvårdsbiologiska begreppen ekologisk funktionalitet och landskapsperspektiv. Dessa två ord är också ledstjärnor i den nationella skogsstrategin som Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen gemensamt fastställt på regeringens uppdrag.

Natura 2000 är ett EU-direktiv som så gott som färdigarbetat förelades Sverige vid vårt EU-inträde. Det hade utvecklats utifrån centraleuropeiska förutsättningar och är varken i naturtypindelning, artdirektiv eller strategi anpassat för nordeuropeiska (svenska) förhållanden. Och det går på full kollisionkurs med den nationella skogsstrategin. Detta har illustrerats på de mest flagranta sätt i ett antal bevarandeplaner för Natura 2000-områden belägna i värdestrakter som definierats i FaSN-rapporten och skogsstrategin. Mot skogsstrategins betoning av vikten av landskapsperspektiv står Natura 2000-bevarandeplanernas fragmentering av landskapet till små pusselbitar, var och en med sin typ, skötselplan och mål. Inom dessa små fragment sätter man upp artbevarandemål som kan nås endast på en landskapsekologisk nivå!

Denna konflikt blir uppenbar även för förslaget Askholmens NR. Man kan inte behandla olika naturreservat i värdestrakten som enskilda fall; det är som om olika instrument i en symfoniorkester spelade i olika tonarter. Det måste finnas en gemensam övergripande filosofi för hela landskapet, endast därigenom kan man nå några biologiska mål! Vad som diskuteras och planeras för Ridö-Sundbyholmsarkipelagen måste äga tillämpning även i Askholmen. Vi talar här om samma landskap!

Mot bakgrund av att landskapet är klassificerat som en ädellövtrakt av internationell ansvarsklass ter det sig helt orimligt att naturtyper som västlig taiga beskrivs och föranleder bevarandemål för exempelvis fågelarter som tofsmes och spillkråka vilka knappast kan bevaras bara genom de naturtypsfragment som beskrivs i reservatet. Arterna behöver ett ekologiskt fungerande **landskap**! Samtidigt har en av landskapets/värdetraktens verkliga ansvararter, mindre hackspett, helt lämnats utan synpunkter eller hänsyn – därför att den inte ingår i EU:s artdirektiv! Och var finns insekterna i bevarandemålen? Insekterna som i högsta grad är karaktärsarter i denna mellansvenska ädellövtrakt!

I modern skoglig naturvårdsbiologi utgör dynamiska skeenden eller störningsregimer grundläggande begrepp för landskapsekologin och artbevarandet (Ref.: S.G.Nilsson och Mats Niklasson, Skogens dynamik och arters bevarande, Studentlitteratur 2005). Ingenting av detta tänkande kan spåras i bevarandeplanen. Med ett samhälle i vilken naturen reglerats så till det yttersta som i vår tid är begreppet "fri utveckling" en chimär eller ett självbedrägeri. "Fri utveckling" under det moderna samhällets förhållanden är långt ifrån någon fri utveckling i naturlandskapets mening. I ett landskap där inga vilda betande klövdjur längre utövar en fungerande betespåverkan, i ett landskap där bränder på självklara markslag inte får uppkomma och agera och i ett landskap där ingen strandskogspåverkan av Mälarens förut våldsamt fluktuerande vattenstånd längre äger rum – i ett sådant landskap är s.k. "fri utveckling" oftast en katastrof för landskapsekologi och artbevarande.

I bevarandeplanen för Askholmen föreslås t.ex att stora skogsområden längs Mälarstranden skall lämnas för "i huvudsak fri utveckling". Resultatet av en sådan låt-gå-mentalitet kan redan skådas: granens invandring ned mot strandlinjen är ett faktum, och med "bevarandeplanen" kommer omvandlingen av ädellöv- och triviallövs skogen här att säkert fullföljas. I strikt konflikt med målsättningarna i den nationella skogsstrategin! Frånvaron av de gamla störningarna i landskapet måste föranleda kompensatoriska åtgärder: naturvårdande skötsel.

Vi har förståelse för det dilemma som myndigheterna sitter i mellan Natura 2000 och den nationella skogsstrategins övergripande synsätt. Vi måste dock samtidigt betona att vi anser att de biologiska målen är viktigare än de byråkratiska och att det av riksdagen beslutade sextonde miljömålet "en rik växt- och djurvärld" står över andra sekundära föreskrifter. Vi har därför undvikit att i detalj gå in på diskussioner av skötselplanerna för de olika naturtypsavdelningarna i reservatet utan anser att ovannämnda generella synsätt och exemplifieringar rätt tillämpade skulle ge ett positivare resultat för artbevarandet, den biologiska mångfalden och naturvärdena.

Ovanstående synpunkter har utarbetats i ett samråd mellan de ideella naturvårdsorganisationerna Naturskyddsföreningen i Södermanlands län, Naturskyddsföreningen i Eskilstuna, Ornitologiska klubben i Eskilstuna, Föreningen Södermanlands Ornitologer och Föreningen Sörmlandsentomologerna.

Eskilstuna 2006-05-11
Ornitologiska klubben i Eskilstuna/OKE

Lennart Eriksson/Ordförande

Leif Carlsson/ OKE:s faunagrupp

EKOLOGISK MÅLBILD FÖR RIDÖ-SUNDBYHOLMSARKIPELAGEN

Bakgrund

Ridö-Sundbyholmsarkipelagen är en del av det inre Mälardalslandskapet och är känd för sin ädellövvegetation och sin unika värmereliktfauna och flora. Naturen här är en rest av det lövskogslandskap som täckte hela södra Sverige under den postglaciala värmetiden. I Mälardalens värmebäcken har denna natur och vegetation haft en möjlighet att bevaras till våra dagar – och detta har ute på öarna också skett i en form och omfattning som är enastående främst tack vare att människan här ute inte orkat med att förändra landskapet i samma grad som på det omgivande fastlandet. De värme- och ädellövskogsberoende organismer som fortfarande existerar här berättar om en oerhörd kontinuitet – i ordets vidaste ekologiska mening. Mänsklig närvaro och aktivitet i detta område har inte lyckats bryta denna kontinuitet vilket i svensk och europeisk natur idag är ett unikt förhållande.

Aktuell situation

Ridö-Sundbyholmsarkipelagen utgör kärnan i ett område som omfattar hela inre Mälardalen och som i den nu aktuella frekvensanalysen av skyddsvärd natur i Sverige (FaSN) utpekats som en särskild värdestrakt för ädellövskog. Detta landskap utgör dessutom ur europeisk synvinkel ett skyddsvärd område, då ädellövskogar i Syd- och Mellaneuropa till största delen förskingrats. Vi har ett stort nationellt och internationellt ansvar för bevarande av detta landskap. Själva Ridö-Sundbyholmsarkipelagen har som värdekärna i detta landskap en dubbel betydelse: dels kan bevarandemetoderna här bilda modell för kommande åtgärder i kvarvarande likartade miljöer på Mälardalens fastland, dels kan övärlden tjäna som spridningsgrund för organismerna ut i de omgivande trakterna. Det finns fortfarande en unik möjlighet att bevara ett helt ekosystem i ett landskapsperspektiv, en situation som så gott som alltid annars är förlorad i dagens produktionslandskap.

Ekologisk målbild

Målet måste vara att återskapa, restaurera och bibehålla det landskap som har givit organismerna möjlighet att överleva här – samt att ge dem möjligheter att fortleva. Framåtperspektivet är hundratals år. Bakåtperspektivet är tusentals (miljoner) år och målbilden är sålunda naturlandskapet. Rättesnöret för vårt agerande nu måste vara naturlandskapet, det fornhistoriska europeiska landskap av ofattbar kontinuitet i vilket arkipelagens nu existerande organismer etablerat sig och fortlevt i en uthållig balans. Det handlar alltså inte om att försöka återställa landskapsbilden till en viss historisk årtalsnivå sådan vi föreställer oss att den såg ut just då. Det handlar – för artbevarandets skull – om att så långt det är möjligt återskapa naturlandskapet med alla dess naturliga faktorer av påverkan och störningar. Alla dessa gamla, naturliga och avgörande störningsregimer är idag helt satta ur spel.

Alternativet – fri utveckling på de flesta marker samt en museal och kostsam skötsel av ett fåtal begränsade ängs- och hagmarker – är en katastrof för målet artbevarandet.

Påverkan och störningsregimer

En grundläggande förutsättning är naturlig betespåverkan i landskapet. Denna kan ske genom kreatursbete, eller hellre och naturligare genom viltbete med djur som kan hänföras till naturlandskapet, d.v.s. kronhjort, vildsvin. Manuella metoder kan komma att behövas för att komplettera denna betespåverkan.

Mälarens vattenståndsvariationer är en störningsregim vars upphörande fått genomgripande konsekvenser i detta landskap, för vissa arter t.o.m. förödande konsekvenser (exemplet vitryggig hackspett). Mälarens reglering har inneburit att stränders och strandskogars

ekologi totalt förändrats. Kraftfulla ingrepp krävs, initialt och fortlöpande, för att återställa och upprätthålla en liknande störningsdynamik som den vattnet tidigare åstadkom.

Man får inte heller vara främmande för att skapa artificiella, oregelbundet återkommande översvämningar på låglänta stränder och strandängar: invallningar med omvänd regim.

På liknande sätt kan dämningar ske i befintliga diken på öarnas inre delar så att våtmarker återskapas och vattenstörningsregimer blir möjliga.

Granbestånden på öarna är ett sentida och främmande kulturelement i det naturlandskap som karaktäriserat arkipelagen och har därför inte någon kontinuitet här. Dessa bestånd bör omföras till den för landskapet naturliga, rika trädslagsblandning med löv, ädellöv och barr som det finns spontana exempel på i Mälardalen. Detta kan i Ridö-Sundbyholmsarkipelagen kräva maskinella skogsbruksmetoder, gärna i kombination med den naturliga störningen brand.

Friluftsliv

Denna ekologiska målbild för Ridö-Sundbyholmsarkipelagen innebär ingen konflikt med friluftslivet. Åtgärderna kommer att skapa en "vackrare" och tillgängligare natur i många fall. Båtlivets intresse av tillgängliga stränder gäller i allmänhet klippor och hållar som inte påverkas av strandskogsstörningarna. Ett "exotiskt" men naturligt vilt i ett naturlandskap kan locka många besökare och europeiska turister. Jakt är inte bara en möjlighet utan också en nödvändighet, eftersom stora rovdjur inte längre finns här. Förutsättningarna för ett lokalt näringsliv kan förbättras påtagligt, t.ex. för båttrafik, vandrarhem, restaurang och ridsafaris. Tillgång till natur på nära håll ökar människors välbefinnande och påverkar därmed folkhälsan.

Artbevarandemålet störs på intet sätt av en turism och ett friluftsliv enligt beskrivningen ovan. Tvärtom kan dessa aktiviteter gynna såväl natur som samhällsekonomi.

Det är en utbredd uppfattning att ingripanden av naturvården innebär besöksbegränsningar, tillträdesförbud och inskränkningar i olika avseenden. Det behöver inte vara så – vilket exemplet Ridö-Sundbyholmsarkipelagen kan bevisa.

Avslutning

Ovanstående synpunkter och målbild har utformats av en arbetsgrupp för Ridö-Sundbyholmsarkipelagen med företrädare för den ideella naturvården i området. I arbetsgruppen har ingått Naturskyddsföreningen i Södermanlands län, Föreningen Sörmlandsentomologerna, Ornitologiska klubben i Eskilstuna, Botaniska Sällskapet i Stockholm, Eskilstuna Naturskyddsförening, Västerås Naturskyddsförening och Strängnäs Naturskyddsförening.

Eskilstuna den 7 febr. 2005

För arbetsgruppen

Leif Carlsson

Ingemar Struwe